

Η εξέλιξη της ακοής

0 έως 3 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Ακουστική αντίληψη • Ανταποκρίνεται σε ήχους με χαμόγελο, στροφή του κεφαλιού, ηρεμία, ξάφνιασμα • Ανταποκρίνεται σε δυνατούς ήχους • Αναγνωρίζει τη φωνή της μητέρας/ αυτού που το φροντίζει 	<ul style="list-style-type: none"> • Τρομάζει σε αιφνίδιες φωνές • Στρέφεται στο πρόσωπο του ομιλητή • Ανταποκρίνεται στην ομιλία με το να ηρεμεί ή να γελάει • Ηρεμεί σε οικεία φωνή 	<ul style="list-style-type: none"> • Κλαίει για να δηλώσει πείνα ή θυμό • Αρχίζει να προφέρει ήχους για να εκφράσει ευχαρίστηση • Σποραδικά προφέρει ήχους ως απάντηση σε ήχους που μοιάζουν με φωνή 	<ul style="list-style-type: none"> • Κλαίει • Αρχίζει να προφέρει ήχους εκτός του κλάματος, π.χ. γουργουριτά 	<ul style="list-style-type: none"> • Αντίληψη γνωστών ανθρώπων/ καταστάσεων • Κοιτά πεταχτά αντικείμενα/ πρόσωπα • Προσδοκεί συγκεκριμένα γεγονότα, π.χ. την ώρα που θα το ταΐσουν 	<ul style="list-style-type: none"> • Φαίνεται να ακούει τον ομιλητή • Έχει σύντομη οπτική επαφή αλλά μέχρι τον 3ο μήνα κοιτάζει κανονικά στο πρόσωπο του ομιλητή, εντοπίζει τον ομιλητή με τα μάτια και ξεκινάει να κοιτάει περισσότερο στο στόμα από ότι όλο το πρόσωπο • Απαντάει γελώντας, ειδικά στη μητέρα/ άτομο που το φροντίζει

4 έως 6 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Ο ήχος αρχίζει να αποκτά νόημα • Ακούει με μεγαλύτερη ακρίβεια • Αρχίζει να συσχετίζει το νόημα με τον ήχο, π.χ. ανταποκρίνεται σποραδικά στο όνομά του • Ανταποκρίνεται σε αλλαγές των κυματισμών της φωνής • Αρχίζει να εντοπίζει την πηγή της φωνής με ακρίβεια • Ακούει τη φωνή του 	<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπίζει συχνά την πηγή του ήχου με στροφή του κεφαλιού ή του ματιού • Σποραδικά ανταποκρίνεται στο όνομά του • Διακρίνει ανάμεσα στο θυμό και σε φιλικούς τόνους φωνής, π.χ. κλαίει ως αντίδραση σε μία θυμωμένη φωνή • Συνήθως σταματά να κλαίει σε απάντηση στη φωνή 	<ul style="list-style-type: none"> • Προφέρει ήχους για ανάγκες και επιθυμίες • Προφέρει ήχους ανταποκρινόμενο στο τραγούδι • Ξεφυσά με πλατάγιασμα των χειλιών, γουργουριτά, κραυγές • Προφέρει ήχους ανταποκρινόμενο στην ομιλία • Αρχίζει να χρησιμοποιεί ποικίλα φωνήματα για να εκφράσει ευχαρίστηση και δυσαρέσκεια • Προφέρει ήχους όταν βρίσκεται μόνο ή με άλλους 	<ul style="list-style-type: none"> • Γελάει • Ξεφυσά με πλατάγιασμα των χειλιών • Γουργουρίζει • Κραυγάζει • Αρχίζει να αλλάζει τη διάρκεια, τον τόνο και την ένταση της φωνής (προσωδικά χαρακτηριστικά) • Χρησιμοποιεί το φωνήεν «α» όπως στη λέξη «αυτοκίνητο» • Παράγει ήχους με χαρακτηριστικά συμφώνου- έκκροτους θορύβους, ρινικά [μ] • Παίζει κάνοντας ήχους 	<ul style="list-style-type: none"> • Κοιτάει αντικείμενα και απλώνει να τα φτάσει • Αρχίζει να μαθαίνει σχετικά με την αιτία και το αποτέλεσμα, π.χ. παίζει με την κουδουνίστρα • Αναγνωρίζει γνωστά πρόσωπα • Τοποθετεί αντικείμενα στο στόμα 	<ul style="list-style-type: none"> • Διατηρεί οπτική επαφή • Αγαπάει παιχνίδια όπως το Άχ κουνελάκι • Παράγει διαφορετικά φωνήματα για διαφορετικούς λόγους • Μιμείται εκφράσεις του προσώπου • Προφέρει από μόνο του ήχους και προτρέπει τον ενήλικο για αλληλεπίδραση • Αρχίζει να κατανοεί την φωνητική εναλλαγή σειράς, π.χ. αντιδρά στην φωνητικό ερέθισμα από ένα ενήλικο

7 έως 9 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πρακτικά)
<ul style="list-style-type: none"> • Εντοπίζει την πηγή του ήχου με ακρίβεια • Διακρίνει υπερτεμαχιακά στοιχεία της διάρκειας, τόνου και έντασης της φωνής • Έχει μεγαλύτερη διάρκεια προσοχής • Συνδέει το νόημα με τις λέξεις • Διακρίνει το φωνηεντικό από το συλλαβικό περιεχόμενο 	<ul style="list-style-type: none"> • Φαίνεται να αναγνωρίζει τα ονόματα των μελών της οικογένειας σε σχετική συζήτηση, ακόμα και όταν δε βλέπει το πρόσωπο που ονομάζεται • Ανταποκρίνεται με την κατάλληλη κίνηση του χεριού σε λέξεις όπως πάνω, ψηλά, γεια, κ.τ.λ. • Απολαμβάνει τη μουσική ή το τραγούδι • Φαίνεται να ακούει ολόκληρη τη συζήτηση ανάμεσα στους άλλους ανθρώπους • Συνήθως σταματά αυτό που κάνει όταν ακούσει το όνομά του • Φαίνεται να αναγνωρίζει τα ονόματα κάποιων συνηθισμένων αντικειμένων εντοπίζοντας τα όταν ονομάζονται • Πιο συχνά διακόπτει τη δραστηριότητα ως αντίδραση στο «όχι» • Θα διατηρήσει το ενδιαφέρον πάνω από ένα λεπτό 	<ul style="list-style-type: none"> • Επαναλαμβάνει <i>συλλαβές</i> CV [πα πα] στο βάβισμα • Αρχίζει να ανταποκρίνεται με φωνήματα όταν ακούει το όνομά του • Παίζει περισσότερα παιχνίδια, π.χ. Αχ κουνελάκι, κου-κου-τσά, παλαμάκια, κ.τ.λ. και προφέρει ήχους κατά τη διάρκεια των παιχνιδιών • Φαίνεται να «τραγουδάει» • Προφέρει ήχους για να χαιρετήσει (υποδεχτεί) έναν γνωστό του ενήλικο • Φωνάζει για να τραβήξει την προσοχή • Χρησιμοποιεί κάποιες κινήσεις και τη γλώσσα κατάλληλα, π.χ. κουνάει το κεφάλι του για το «όχι» • Προφέρει ήχους δυνατά 	<ul style="list-style-type: none"> • Βαβίζει CV CV [πα πα] [μπα μπα] • Χτυπά τη γλώσσα • Χρησιμοποιεί μία μελωδική φωνή • Μιμείται τρόπους εναλλαγής του τόνου της φωνής • Χρησιμοποιεί χαμηλά-κεντρικά φωνήεντα πιο συχνά το [ο] (ζεστό), [α] (αυτοκίνητο) • Χρησιμοποιεί μερικά σύμφωνα [π, μπ, μ, ντ] 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιμείται φυσικές δραστηριότητες • Αναγνωρίζει γνωστά του αντικείμενα • Τοποθετεί αντικείμενα στο ένα χέρι και μετά στο άλλο • Κρατά ένα κύβο και παίρνει άλλο • Χαμογελάει στον εαυτό του στον καθρέφτη και να εφευρίσκει παιχνίδια • Δίνει, δείχνει με το δάχτυλο • Τραβάει κυλίνδρους από τη βάση τους 	<ul style="list-style-type: none"> • Αρχίζει να καταλαβαίνει ότι η επικοινωνία είναι μία αμοιβαία διαδικασία • Δείχνει επιθυμία να αλληλεπιδρά με τους ανθρώπους • Γίνεται πιο ζωντανός με τα γνωστά του πρόσωπα • Επιδεικνύει προσμονή για δραστηριότητες • Κουνάει το κεφάλι, χαιρετάει και χτυπάει παλαμάκια • Φωνάζει για να τραβήξει την προσοχή • Ζητάει με το να προσπαθεί να φτάσει κάτι ή με το να το δείχνει με το δάχτυλο • Του αρέσει να παιχνιδίζει • Συνεχίζει να αναπτύσσει δεξιότητες εναλλαγής σειράς • Αρχίζει να συμμετέχει στο διάβασμα του βιβλίου με έναν ενήλικο με το να κοιτάζει τις εικόνες του

10 έως 12 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Συσχετίζει το νόημα με περισσότερες λέξεις • Παρακολουθεί τη φωνή του και τις φωνές των άλλων • Εντοπίζει τον ήχο από απόσταση • Διακρίνει τη φωνή του ομιλητή από ανταγωνιστικό ερέθισμα 	<ul style="list-style-type: none"> • Φαίνεται να αρέσκεται στο άκουσμα καινούργιων λέξεων • Γενικά είναι ικανό να ακούει το λόγο χωρίς να αποσπάται από άλλους παρεμβαλλόμενους ήχους • Σποραδικά δίνει παιχνίδια και αντικείμενα στον ενήλικο μετά από προφορική παράκληση • Σποραδικά υπακούει απλές εντολές, π.χ. <i>τοποθέτησε αυτό κάτω</i> • Ανταποκρίνεται στη μουσική με το σώμα ή με κίνηση του χεριού σε ακριβή χρονική στιγμή • Επιδεικνύει κατανόηση προφορικών αιτημάτων με κατάλληλες κινήσεις του κεφαλιού και του σώματος • Δείχνει αυξημένη προσοχή στο λόγο 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί ακατάληπτη γλώσσα τεσσάρων ή παραπάνω συλλαβών-μικρή πρόταση όπως δομές χωρίς πραγματικές λέξεις • Ξεκινά να χρησιμοποιεί ποικίλες μορφές ακατάληπτης γλώσσας με τα ενήλικα πρότυπα χρωματισμού φωνής όταν παίζει μόνο του • Ξεκινά παιχνίδια που συνδυάζουν το λόγο με την κίνηση όπως το 'γύρω γύρω όλοι' • Μιλά σε παιχνίδια/ αντικείμενα χρησιμοποιώντας μακρόχρονα πρότυπα φώνησης • Συχνά ανταποκρίνεται σε τραγούδια ή ρυθμούς με το να προφέρει ήχους • Μιμείται την κίνηση συνδυασμένη με τον ήχο • Μπορεί να χρησιμοποιεί τις πρώτες λέξεις, π.χ. <i>γεια, μαμά</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιμείται ήχους και τον αριθμό των συλλαβών που χρησιμοποιούνται από τους άλλους • Χρησιμοποιεί υπερτεμαχιακά στοιχεία • Χρησιμοποιεί μακρόχρονες ακολουθίες επαναλαμβανόμενων συλλαβών • Τα φωνήεντα και τα σύμφωνα παραλλάσσονται συστηματικά [μπα ντι μπα ντι] • Χρησιμοποιεί κυρίως άηχα σύμφωνα και έρρινα [π, μπ, ντ, μ] 	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιστέκεται όταν του παίρνουν το παιχνίδι • Συσχετίζει μία ενέργεια με ένα αντικείμενο, π.χ. το κουτάλι με το ανακάτεμα, το αυτοκίνητο με το σπρώξιμο • Ανταποκρίνεται στο γέλιο με επανάληψη της ενέργειας • Πέρνει μια πινέζα από ένα πίνακα με πινέζες • Ενώνει δύο ταυτόσημα αντικείμενα • Επιχειρεί να κατασκευάσει ένα πύργο με δύο κομμάτια 	<ul style="list-style-type: none"> • Αρχίζει να καταλαβαίνει την ερώτηση και την απάντηση, π.χ. κουνάει το κεφάλι του κατάλληλα για το όχι • Η κατανόηση της αλληλεπίδρασης συνεχίζει να αναπτύσσεται • Καταλαβαίνει τους χαιρετισμούς • Οι δεξιότητες εναλλαγής σειράς συνεχίζουν και αναπτύσσονται • Προφέρει ήχους ως απάντηση στο κάλεσμα της μητέρας του • Δείχνει επιθυμία να αλλάξει δραστηριότητες • Ανταποκρίνεται στο γέλιο με επανάληψη της ενέργειας • Αρχίζει να καθοδηγεί τους άλλους με το τράβηγμα ή το σπρώξιμο • Προφέρει ήχους με κίνηση για να διαμαρτυρηθεί

13 έως 15 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Αναγνωρίζει περισσότερες λέξεις • Επεξεργάζεται την απλή γλώσσα • Ακουστική μνήμη ενός σχοιχείου στο τέλος μιας φράσης/ πρότασης • Ξεχωρίζει γνωστές φράσεις • Εκτελεί παρόμοιες εντολές ενός βήματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Καταλαβαίνει περισσότερες νέες λέξεις κάθε βδομάδα • Εκτελεί εντολές ενός βήματος κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού • Καταλαβαίνει απλές ερωτηματικές προτάσεις, π.χ. <i>Που είναι ο μπαμπάς</i> • Αναγνωρίζει και δείχνει κατανόηση πολλών αντικειμένων με το να τα δείχνει • Καταλαβαίνει περισσότερες οικείες φράσεις • Αρχίζει να αναγνωρίζει ονόματα διαφόρων μελών του σώματος, π.χ. <i>μάτια, χέρια</i> • Του αρέσουν οι ρήμες 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί 7 ή περισσότερες λέξεις με συνέπεια • Χρησιμοποιεί τη φωνή και κινήσεις για να αποκτήσει επιθυμητά αντικείμενα • Συνεχίζει να χρησιμοποιεί ακατάληπτη γλώσσα με περισσότερες εξελισσόμενες πραγματικές λέξεις • Ενσωματώνει την παύση και την μελωδικότητα της φωνής στην ακατάληπτη γλώσσα • Μιμείται νέες λέξεις αυθόρμητα • Τραγουδάει 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιμείται εναλλασσόμενα φωνήεντα • Προσεγγίζει μονές λέξεις • Χρησιμοποιεί περισσότερα φωνήεντα στο προφορικό παιχνίδι • Χρησιμοποιεί πιο συχνά μπροστινά άηχα σύμφωνα [π, μπ, ντ], ρινικά [μ, ν] • Χρησιμοποιεί τριβόμενα [x] 	<ul style="list-style-type: none"> • Διατηρεί το ενδιαφέρον σε επιθυμητά αντικείμενα για δύο ή περισσότερα λεπτά • Τοποθετεί τον κύκλο σε ένα πίνακα με σχήματα • Κατασκευάζει ένα πύργο με δύο κύβους • Αρχίζει να φτιάχνει βούλες σε χαρτί με χοντρά παστέλ • Μιμείται περισσότερες ενέργειες, π.χ. το χαϊδεμα της κούκλας • Επιδεικνύει λειτουργική χρήση των αντικειμένων • Μετακινεί το καπάκι ενός κουτιού για να βρει το κρυμμένο παιχνίδι 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίζει να αναπτύσσει την οπτική επαφή με το ομιλητή για περισσότερη ώρα • Εναλλάσσει τη σειρά του καθώς εξελίσσεται η εκφραστική γλώσσα • Παίζει παιχνίδια πάρε-δώσε • Εμπλέκει άλλους με το να δείχνει πράγματα, π.χ. παπούτσια/ ρούχα κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού • Αρχίζει να καταλαβαίνει ερωτήσεις που ξεκινούν με ερωτηματικά μόρια όπως, 'που', 'ποιος', 'πότε'

16 έως 18 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Ξεχωρίζει περισσότερες φράσεις • Αναγνωρίζει και συσχετίζει περισσότερες λέξεις με συγγενικά αντικείμενα, π.χ. παιχνίδια, μέρη του σώματος, φαγητό, ρουχισμό • Μιμείται λέξεις που έχει ακούσει 	<ul style="list-style-type: none"> • Καταλαβαίνει περισσότερες απλές ερωτήσεις • Αρχίζει να καταλαβαίνει πιο μεγάλες φράσεις με λέξεις κλειδιά στη μέση της πρότασης • Κατατάσσει το λεξιλόγιο σε κατηγορίες • Αναγνωρίζει περισσότερα μέρη του σώματος • Βρίσκει γνωστά αντικείμενα χωρίς να τα βλέπει • Καταλαβαίνει 50 ή περισσότερες λέξεις • Αναγνωρίζει μερικά είδη ρουχισμού, παιχνίδια και φαγητά 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ακατάληπτη γλώσσα εξαφανίζεται • Αυξάνει το λεξιλόγιο, 10 ή περισσότερες λέξεις με νόημα • Μειώνει τη χρήση κινήσεων-βασίζεται στην ομιλία για να επικοινωνήσει • Μιμείται λέξεις που έχει ακούσει • Ζητάει περισσότερα πράγματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Αυξάνει τις προσεγγίσεις μονών λέξεων • Παρουσιάζονται περισσότερα φωνήεντα • Ακόμα παράγει κυρίως μπροστινά σύμφωνα [π, μπ, ντ, μ, ν, τ] 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιμείται το μουτζούρωμα σε κύκλους • Τοποθετεί 3 έως 6 πινέζες σε πίνακα • Βρίσκει το επιθυμητό παιχνίδι πίσω από ένα εμπόδιο • Σηκώνει μικρά αντικείμενα • Αναποδογυρίζει το μπουκάλι για να πάρει ένα παιχνίδι • Δείχνει στις εικόνες ενός βιβλίου και αρχίζει να γυρίζει τις σελίδες • Κατανοεί την <i>μονιμότητα των αντικειμένων</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Ζητά αντικείμενα ή βοήθεια από ενήλικα με κινήσεις ή με το να προφέρει ήχους • Ξεκινάει την προφορική αλληλεπίδραση • Προτιμά να βρίσκεται με γνωστούς του ανθρώπους • Δείχνει επιφυλακτικότητα με τους ξένους • Μιμείται άλλα παιδιά

19 έως 24 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Ακουστική μνήμη 2 αντικειμένων • Ξεχωρίζει τραγούδια • Κατανοεί ποικιλία φράσεων • Ξεχωρίζει περιγραφικές φράσεις • Εκτελεί μια εντολή δύο βημάτων, π.χ. <i>Πάρε την μπάλα σου και πέταξε την</i> • Αναγνωρίζει την ταυτότητα ανά κατηγορία 	<ul style="list-style-type: none"> • Συμπληρώνει δύο παρακλήσεις με ένα αντικείμενο • Διαλέγει δύο παρόμοια αντικείμενα • Κατανοεί φράσεις ενέργειας • Δείχνει ποικίλα μέρη του σώματος, π.χ. <i>αγκώνας, μάγουλο</i> • Αρχίζει να καταλαβαίνει προσωπικές αντωνυμίες-εγώ, εσύ, αυτός • Αναγνωρίζει καινούργιες λέξεις καθημερινά • Αυξάνει την κατανόηση-αποκωδικοποιεί απλό <i>συντακτικό</i> • Μέχρι τους 24 μήνες καταλαβαίνει 250- 300 λέξεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Σποραδικά μιμείται 2-3 λεκτικές φράσεις • Χρησιμοποιεί καινούργιες λέξεις τακτικά • Αυξάνει το εκφραστικό λεξιλόγιο σε 30 'ή παραπάνω λέξεις • Επιχειρεί «ιστορίες»-μεγαλύτερες εκφράσεις στην ακατάληπτη γλώσσα για να γίνει κατανοητό • Αρχίζει να χρησιμοποιεί το όνομά του όταν αναφέρεται στον εαυτό του • Χρησιμοποιεί κτητικές αντωνυμίες-δικό μου • Μπορεί να χρησιμοποιεί ερωτήσεις με το ερωτηματικό μόριο «πού» <i>Πού- είναι το αυτοκίνητο</i> • Μέχρι τους 24 μήνες μπορεί να χρησιμοποιεί 2-3 λεκτικές φράσεις με ουσιαστικά, μερικά ρήματα και μερικά επίθετα 	<ul style="list-style-type: none"> • Προσεγγίζει λέξεις • Αντικαθιστά το /r/ με το /γ/ • Χρησιμοποιεί υπετεμαχικά στοιχεία • Παρουσιάζονται τα περισσότερα φωνήεντα και οι <i>δίφθογγοι</i> • Τα σύμφωνα [κ, γκ, τ, ν, νγκ] εμφανίζονται • Τα σύμφωνα [π, μπ, μ, χ, ν, ντ] έχουν καθιερωθεί – χρησιμοποιούνται σε αρχική θέση στις λέξεις • Σύμφωνα συχνά παραλείπονται στη μέση και στην τελική θέση 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιμείται το συμβολικό παιχνίδι, π.χ. δραστηριότητες νοικοκυριού • Χρησιμοποιεί ένα αντικείμενο ως σύμβολο για κάποιο άλλο • Τοποθετεί το τρίγωνο, τον κύκλο, το τετράγωνο στον πίνακα σχημάτων • Μιμείται κάθετα χτυπήματα • Περνάει σε κλωστή τρεις χάντρες • Αρχίζει να σκίζει χαρτιά • Μιμείται την τοποθέτηση του σετ φλιτζανιών • Αρχίζει να κατηγοριοποιεί τα αντικείμενα στο παιχνίδι • Χρησιμοποιεί δύο παιχνίδια μαζί • Στοιβάζει κομμάτια/ χτίζει πύργο • Συμπληρώνει απλό πάζλ με σφηνώματα • Ενεργοποιεί μηχανοκίνητο παιχνίδι 	<ul style="list-style-type: none"> • Αρχίζει να αναπτύσσει περισσότερη εμπιστοσύνη στον εαυτό του και χαίρεται να βρίσκεται με άλλους ανθρώπους • Ξεκινάει το υποκριτικό παιχνίδι • Ανταποκρίνεται στις παρακλήσεις από τους ενήλικες • Εξασκεί τη συζήτηση με τον τρόπο που μιλάνε οι ενήλικες για γνωστά θέματα • Χρησιμοποιεί λέξεις για να <i>αλληλεπιδράσει</i> • Ζητά πληροφορίες, π.χ. <i>Τι είναι αυτό</i> • Αναπτύσσει την εναλλαγή σειράς στη συζήτηση

25 έως 30 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Ακουστική μνήμη 2 αντικειμένων σε διαφορετικά γλωσσικά πλαίσια • Ακούει γνωστά τραγούδια σε κασέτα • Κατανοεί μεγαλύτερες φράσεις • Ακούει από απόσταση 	<ul style="list-style-type: none"> • Αρχίζει να καταλαβαίνει περίπλοκη γλώσσα • Κατανοεί περισσότερες περίπλοκες φράσεις ενέργειας • Καταλαβαίνει λειτουργίες, π.χ. <i>Τι χρησιμοποιούμε για να πιούμε</i>- δείχνει το ποτήρι • Αρχίζει να καταλαβαίνει διαφορές μεγεθών, π.χ. μεγάλο/ μικρό • Αρχίζει να καταλαβαίνει προθέσεις, π.χ. μέσα, πάνω, κάτω • Το αντιληπτικό λεξιλόγιο αυξάνεται • Αρχίζει να καταλαβαίνει τις έννοιες της ποσότητας, π.χ. ένας, όλο • Καταλαβαίνει αντωνυμίες, π.χ. αυτός, αυτή, αυτοί, εμείς 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί 2-3 λεκτικές φράσεις πιο συστηματικά • Χρησιμοποιεί μερικές προσωπικές αντωνυμίες, π.χ. εμένα, εσένα • Ζητά βοήθεια χρησιμοποιώντας 2 ή περισσότερες λέξεις, π.χ. πλύσιμο χεριών • Αρχίζει να ονομάζει βασικά χρώματα • Αναφέρεται στον εαυτό του με την αντωνυμία εμένα • Επαναλαμβάνει δύο νούμερα μετρώντας • Απαντά ερωτηματικές προτάσεις, π.χ. <i>Τι είναι αυτό, Τι...κάνει, Ποιος</i> • Τραγουδά παιδικούς ρυθμούς και αγαπημένα του τραγούδια • Καταλαβαίνει και απαντά στην ερώτηση «μπορείς» • Χρησιμοποιεί την άρνηση 	<ul style="list-style-type: none"> • Του αρέσει να πειραματίζεται με τα προσωδιακά σχοιχεία • Αρχίζει να χρησιμοποιεί σωστά τους τόνους • Επαναλαμβάνει λέξεις και φράσεις • Εμφανίζονται τα σύμφωνα [φ, ψ] • Σύμφωνα, π.χ. [μ, π, μπ] • χρησιμοποιούμενα σε μέση θέση • Λέξεις/ φράσεις συνοπτικές-μεσαία σύμφωνα συχνά παραλείπονται • Τείνει να προφέρει υπερβολικά λέξεις • Η διαφορετική προφορά της ίδιας λέξης παρατηρείται συχνά • Ψυθιρίζει. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίζει το συμβολικό παιχνίδι, π.χ. μιλάει στο τηλέφωνο • Συμπληρώνει ενέργειες, π.χ. χτυπάει τα χέρια και «κόλλα πέντε» • Χρησιμοποιεί τα παιχνίδια σωστά • Εκτελεί σχετικές πράξεις στο παιχνίδι • Γυρίζει μία σελίδα τη φορά • Κάνει κάθετες, οριζόντιες γραμμές και κύκλο • Συνταιριάζει ταυτόσημες εικόνες και σχήματα • Τοποθετεί δύο τμήματα ενός συνόλου μαζί • Καταλαβαίνει το αριθμητικό περιεχόμενο του ένα και του δύο 	<ul style="list-style-type: none"> • Του αρέσει να μιλάει, π.χ. υποκρίνεται ότι συζητάει με κάποιον στο τηλέφωνο • Ολοκληρώνει ενέργειες, π.χ. <i>Κόλλα το</i> • Αρχίζει να αναπτύσσει το παράλληλο παιχνίδι με άλλα παιδιά • Μιλάει περισσότερο στο παιχνίδι • Μοιράζεται τα παιχνίδια • Ζητά βοήθεια χρησιμοποιώντας δύο ή περισσότερες λέξεις • Χρησιμοποιεί περισσότερες φράσεις

31 έως 36 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίζει να επεκτείνει την ακουστική μνήμη-ακουστική μνήμη 3 στοιχείων με διαφορετικά γλωσσικά γνωρίσματα • Βάζει στη σειρά 2 είδη πληροφορίας • Ακούει μαγνητοφωνημένες ιστορίες • Εκτελεί 2-3 εντολές 	<ul style="list-style-type: none"> • Καταλαβαίνει περισσότερα συνηθισμένα ρήματα • Καταλαβαίνει και ανταποκρίνεται σε πιο πολύπλοκη γλώσσα και περίπλοκες διαταγές • Εκτελεί 2-3 προφορικές διαταγές σε μία πρόταση • Καταλαβαίνει διάφορες προθέσεις, π.χ. μέσα, πάνω, κάτω • Επεκτείνει την ανάπτυξη αντίληψης • Ξεχωρίζει τα μέρη ενός αντικειμένου • Καταλαβαίνει την έννοια του χρόνου, π.χ. σήμερα, χθες, αύριο • Καταλαβαίνει ερωτήσεις όπως, <i>Τι λείπει;</i>, <i>Ποιο από αυτά δεν ταιριάζει;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Ξέρει το γενετικό λεξιλόγιο • Μιλάει σχετικά με αυτά που έχει ζωγραφίσει • Συστήνεται με το όνομα και με το επώνυμο όταν ερωτηθεί • Συσχετίζει πρόσφατες εμπειρίες • Σχηματίζει με 3-4 λέξεις πιο πολύπλοκη γλώσσα • Αρχίζει να χρησιμοποιεί πιο πολύπλοκη γλώσσα • Χρησιμοποιεί ερωτήσεις, π.χ. ποιος, τι, που, γιατί • Χρησιμοποιεί αντωνυμίες, π.χ. αυτός, αυτή, αυτοί, εμείς, εσύ, εμένα • Χρησιμοποιεί μερικούς πληθυντικούς • Χρησιμοποιεί περισσότερα αρνητικές λέξεις, π.χ. δεν, καθόλου, κανένας 	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνει κάποιες αντικαταστάσεις, χρησιμοποιεί το [φ] για το [θ], το [γ] για το [ρ] • Τα μεσαία σύμφωνα παραμένουν ασυνεπή • Τα τελικά σύμφωνα παρεμβάλλονται πιο τακτικά • Τα σύμφωνα [λ, ρ, σ (παχύ), σ, ζ, τσ] αναδύονται • Τα φωνήεντα και οι δίφθογγοι καθιερώνονται • Παραλείπει κάποια άτονα μέρη του λόγου • Η προφορά γίνεται πιο σωστή • Ψυθιρίζει συχνά 	<ul style="list-style-type: none"> • Μοιράζεται τα παιχνίδια και εναλλάσει τη σειρά του πιο σωστά • Αναπτύσσει το παράλληλο παιχνίδι • Αρχίζει να αναπτύσσει ενδιαφέρον στο γράφημο και στη ζωγραφική • Αρχίζει το φανταστικό παιχνίδι • Συνταιριάζει 6 χρωματιστές κάρτες • Ταξινομεί και κατηγοριοποιεί, π.χ. κομμάτια και πινέζες • Ονομάζει ένα αντικείμενο όταν ένα μέρος αυτού φαίνεται σε μία εικόνα • Προσθέτει δύο κομμάτια του σώματος που λείπουν σε ένα σχέδιο • Δείχνει ενδιαφέρον στο πως και γιατί λειτουργούν τα πράγματα • Συμπληρώνει 2-3 αλληλοσυνδεδεμένα κομμάτια παζλ 	<ul style="list-style-type: none"> • Εναλλαγή σειράς και μοιράζεται • Απαγγέλλει ρυθμούς • Βγάζει τραγούδια-μερικές φορές αλλάζει τις καταλήξεις • Ασχολείται με δραστηριότητες για να κάνει κάτι πιστευτό • Αρχίζει να ζητάει την άδεια από τους άλλους για να κάνει κάτι • Εκφράζει συναίσθημα • Ξεκινάει τη συζήτηση • Χρησιμοποιεί ερωτήσεις για διάφορους λόγους, π.χ. για να πάρει πληροφορίες, για να ζητήσει κάτι

37 έως 42 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Η ακουστική μνήμη αυξάνεται στα 5 στοιχεία • Βάζει στη σειρά 3 ή περισσότερα είδη πληροφοριών • Ξαναλέει μια σύντομη ιστορία • Εκτελεί 3 οδηγίες • Επεξεργάζεται πολύπλοκες δομές προτάσεων • Παρακολουθεί μια πρόταση 6 λέξεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Μπορεί να ακούσει μια ιστορία 10-15 λεπτών • Κατανοεί ένα αυξανόμενο επίπεδο πολύπλοκης γλώσσας • Καταλαβαίνει περισσότερα δύσκολα νοηματικά πλαίσια, π.χ. ποιότητα, ύφανση, ποσότητα • Καταλαβαίνει την έννοια μέρας /νύχτας, π.χ. ξεχωρίζει τις πρωινές από τις βραδινές δραστηριότητες • Εκτελεί οδηγίες χρησιμοποιώντας έννοιες του άδειου/ γεμάτου, ίδιου/ διαφορετικού • Καταλαβαίνει τοπικές προθέσεις, π.χ. δίπλα σε • Αρχίζει να καταλαβαίνει συγκριτικά επίθετα, π.χ. είμαι ψηλότερος από εσένα • Καταλαβαίνει περίπου 900 λέξεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Διεξάγει συζήτηση χρησιμοποιώντας πολλές σωστές γραμματικές δομές (πληθυντικούς, κτήση, αντωνυμίες, προθέσεις, επίθετα) • Χρησιμοποιεί ερωτήσεις με το 'πότε' και το 'πόσο' • Χρησιμοποιεί το έτσι, επομένως/ διότι • Αναμεταδίδει ένα μήνυμα • Περιγράφει για ποιο σκοπό μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάποια αντικείμενα • Αρχίζει να απαντάει σε ερωτήσεις 'Τι θα γίνει αν...' • Απαντάει στο <i>Τι λείπει</i> • Ξεχωρίζει τι δεν ταιριάζει και εξηγεί γιατί • Επιχειρεί να εξηγήσει ερωτήσεις για τη λύση ενός προβλήματος, π.χ. <i>Τι θα γίνει αν</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί περισσότερους συνδυασμούς, π.χ. [μπ, πτ, μπρ, ντρ, γκρ, σμ] • Τα σύμφωνα [j, β, θ] αναδύονται • Παραμένουν κάποιες αντικαταστάσεις, π.χ. συμπλέγματα του [ρ] • Πιο σταθερή προφορά των λέξεων από τη μια αναπαραγωγή στην άλλη 	<ul style="list-style-type: none"> • Ξεκινάει την ανταπόκριση ένας προς ένα • Εκτελεί εντολές χρησιμοποιώντας έννοιες, π.χ. άδειο, γεμάτο, ίδιο, διαφορετικό • Αναπτύσσει πιο δύσκολα νοηματικά πλαίσια, π.χ. ποιότητα, ποσότητα, ύφανση (υφή) • Συγκρίνει αντικείμενα • Αρχίζει να λύνει εύκολα προβλήματα • Αναπτύσσει τη φαντασία 	<ul style="list-style-type: none"> • Εναλλάσσει τη σειρά του • Παίζει καλύτερα με τα άλλα παιδιά • Δείχνει κατανόηση για τα συναισθήματα/ ανάγκες των άλλων • Αλληλεπιδρά μέσω απλής συζήτησης • Ξεκινάει τη συζήτηση • Του αρέσουν τα παιχνίδια με ρόλους

43 έως 48 μήνες

Ακρόαση (Ακοή)	Αντιληπτική Γλώσσα	Εκφραστική Γλώσσα	Ομιλία	Γνώση	Κοινωνική Επικοινωνία (Πραγματολογία)
<ul style="list-style-type: none"> • Επεξεργάζεται μεγαλύτερες και περισσότερες γλωσσικές δομές, π.χ. Μπορείς να βρεις τι είναι αυτό που ζει στο δέντρο, έχει πούπουλα και έχει κίτρινο λοφίο • Εκτελεί εντολές με πιο δύσκολες έννοιες, π.χ. <i>Τοποθέτησε το χοντρό μπλε τετράγωνο πίσω από την άδεια κανάτα.</i> • Ξαναλέει μεγαλύτερες ιστορίες λεπτομερειακά – 5 ή περισσότερες προτάσεις • Εντοπίζει μια πρόταση με 8 λέξεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνεχίζει να επεκτείνει την κατανόηση του λεξιλογίου • Καταλαβαίνει ενικό/ πληθυντικό • Καταλαβαίνει τη διαφορά ανάμεσα σε παρελθόν/ παρόν/ μέλλον • Απαντάει αναλογίες τελικής λέξης • Αναγνωρίζει τα αντικείμενα που λείπουν από το σκηνικό • Καταλαβαίνει μέρα/ πρωί/ απόγευμα/ βράδυ • κάνει συγκρίσεις ταχύτητας/ βάρους • καταλαβαίνει 1500- 2000 λέξεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί το ‘δικό του’/ ‘δικό της’/ ‘δικό τους’ • Πιο συστηματική χρήση των πληθυντικών- ανώμαλων και ομαλών • Μιλάει για εικόνες και ιστορίες βιβλίων • Χρησιμοποιεί περισσότερο το περίπλοκο φανταστικό παιχνίδι • Χρησιμοποιεί αρνήσεις και βοηθητικά (εγκλητικά) ρήματα, π.χ. <i>δε θα έπρεπε/ δε θα/ δεν μπορεί</i> • Χρησιμοποιεί συγκρίσεις • Κάνει εξαγωγές συμπερασμάτων • Αναπτύσσει καθημερινές εκφράσεις • Χρησιμοποιεί τις ερωτήσεις Πόσο κάνει; Πώς; • Χρησιμοποιεί 800-1500 λέξεις • Χρησιμοποιεί πιο περίπλοκες γλωσσικές δομές 	<ul style="list-style-type: none"> • Μειώνει τις παραλείψεις και τις αντικαταστάσεις • Περισσότερα σύμφωνα είναι καθιερωμένα • Περισσότεροι συνδυασμοί αναδύονται στην αρχική και τελική θέση • Η ταχύτητα και ο ρυθμός είναι φυσιολογικά • Χρησιμοποιεί κατάλληλα το επίπεδο έντασης • Χρησιμοποιεί σωστά τον επιτονισμό • Για ένα συνοδευτικό πίνακα βλ. Οι Ήχοι της Ομιλίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιάζει εύκολα αντικείμενα • Καταλαβαίνει την έννοια της ώρας, π.χ. <i>σήμερα/ αύριο/ χθες/ πρωί/ απόγευμα/ βράδυ</i> • Μετράει δάχτυλα ποδιών και χεριών • Συσχετίζει ένα αντικείμενο με μία εργασία/ επάγγελμα, π.χ. <i>θερμόμετρο/ γιατρός</i> • Συνεχίζει να αναπτύσσει την φαντασία • Αυξάνεται η συγκέντρωση • Αντιγράφει απλές εικόνες με γραμμές • Ενώνει σχέδια • Κάνει εξαγωγές συμπερασμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Αυξάνει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμησή του • Παρακλήσεις που γίνονται από τους άλλους, π.χ. <i>υπάλληλος μαγαζιού</i> • Χρησιμοποιεί σωστά τον τονισμό • Ξεκινάει τη συζήτηση • Προσαρμόζεται στις αλλαγές του θέματος • Χρησιμοποιεί γλώσσα για διαφορετικούς επικοινωνιακούς σκοπούς, π.χ. <i>απόκτηση πληροφοριών, παροχή πληροφοριών, έκφραση αναγκών/ συναισθημάτων, συμφωνίες</i>